

Călușul - un dans ritual la românii din nordul și sudul Dunării

Nicoleta Diana JILAVU (MATEI)
Universitatea „Alexandru Piru”, Craiova

Abstract: *The tradition of this dance comes from the pre-Christian era, being linked to the ancient worship of the Sun. It was practiced in the south of the country and in Moldova, on Pentecost /Rusalii.*

The accounts of the scholar Dimitrie Cantemir in the book Description of Moldova about the gag are the oldest, offering details about the faith and the healing power of the ritual. Linking this ritual to the feast of Pentecost gave a clue to its Roman origins. The callus has several elements: ritual, healing, show and theater, it includes games, songs, shouts performed by the callus men, in odd numbers. The costumes of the horsemen are adorned: hats with ribbons, sticks, tassels, sticks, belts, shirts sewn with flowers, headscarves, metal bells and tassels on the feet, heels on the heels. Within the group, the roles are well defined: the waddler is the leader of the whole ritual; the dumb (or the madman) considered to have supernatural healing powers, is not allowed to speak, but interacts with the spectators, sometimes he can mask; the flag bearer carries the flag. The cobblers were clean in body, gathered on Pentecost Sunday, in the morning and took the oath, then went through the village to play in the courtyards of the households. In return, they received money and food, followed by fiddlers. The oath was taken in chorus, according to the vataf and was respected by all, so as not to be taken by the gag.

The function of apotropaic magic and that of healing magic combine the spirits of the dead (who must leave this world back into the other world) and the households that must celebrate the beginning of summer (G. Rusu-Păsărin, 2004). In addition to its apotropaic function, the callus also has a fertilizing and healing function. In 2005 the Gospel Dance was included in the UNESCO List of Intangible Cultural Heritage of Humanity.

Keywords: *ritual, Pentecost, sticks, dance, gossip /călușari*

Introducere

Cercetările evidențiază trei posibilități referitoare la originea și etimologia Calușului și anume:

- Originea latină – salică (de la dansul ritual al celor doisprezece preoți Sali ai zeului Marte, conduși de un Vates); sabinică (reprezentând răpirea fecioarelor de către romani); rosalică (de la sărbătoarea Rusaliilor); colosiană (de la jocurile inițiatice din apropierea Colloseum-ului)
- Originea greacă – corențiană (de la dansul ritualic al preoților corențieni ai cultului orgiastic al zeiței Rhea, soția lui Cronos); agvrtiană (de la dansul preoților agvrtai ai zeiței Demeter)
- Originea tracă (de la dansul solar Kolabrismos) cu implicații medicale, agrare, războinice și ludice.

În studiul „Tradiția călușului în județul Teleorman de la ritual la spectacol”, Stan V. Cristea consideră ca fiind plauzibilă originea tracă a dansului. Prima atestare documentară a obiceiului a fost făcută de domnitorul cărturar Dimitrie Cantemir, în secolul al XVIII-lea, și găsim detalii despre credința în forța tămăduitoare a ritualului, despre cuvintele neînțelese care se rosteau la urechea celui exorcitat – date care în general au fost consemnate cu mici diferențieri locale pe tot spațiul românesc în Moldova, în Muntenia și în Oltenia.

Obiectivele cercetării:

- Prezentarea obiceiului și obținerea unor informații prin interviuri și cercetare de teren;
- Cercetarea stadiului actual al tradițiilor populare;
- Revitalizarea și promovarea tradițiilor legate de căluș;
- Păstrarea și cultivarea specificului călușului în Teleorman.

Scopul cercetării: urmărirea evoluției obiceiului în timp și surprinderea direcțiilor în care evoluează.

Descrierea obiceiului

Dansul Călușului evidențiază mai multe elemente: de ritual, de vindecare, de spectacol și teatru popular. Caracterul ritualic este cel mai vechi, dar și în curs de uitare, locul său fiind luat de cel de spectacol. Ritualul cuprinde o serie de jocuri, cântece, strigături. Călușarii sunt bărbați, în număr impar, îmbrăcați în straie populare specifice zonei, pălărie cu panglici, bastoane, ciucuri și zurgălăi la picioare, bete așezate cruciș peste cămașă. Prin ritualul său Călușul păstrează cultul solar (dansul în cerc, dans diurn în luptă cu tenebrele), agrar (mimatul aratului, semănatului și secerișului), taumaturgic (vindecarea smintelilor provocate de iele).

Elementele rituale sunt prezente prin:

- Jurământul călușarilor în fața vătafului și legarea steagului;
- Steagul sau ciocul calului (un chip uman făcut din lemn și îmbrăcat cu blană de iepure);
- Mutul – personajul care îl întruchipează pe zeul Calus, poartă o mască, haine ponosite și o sabie.

Elementele de vindecare sunt prezente prin:

- În timpul legării steagului călușarii mănâncă plante de leac precum: pelin și usturoi, busuioc, sau spice de grâu;
- Se aleg dansatori numai bărbați sănătoși, care după jurământ păstrează secretul și nu se culcă cu femeile lor;
- Împărțirea plantelor de leac, pe care le poartă la brâu.

Puterea vindecătoare se transmitea și prin unele gesturi: copiii erau luați în brațe de călușari pentru a crește sănătoși, peste cei bolnavi se sărea, atingerea femeilor sterpe aducea fertilitatea, iar răpirea unei fete aducea măritișul, vitele care mâncau din drobul de sare în jurul căruia se dansa erau ferite de boli, sminteala celor legați de iele era alungată cu sabie.

Elementele de spectacol constau în mimarea unor fapte istorice precum: trecerea podului peste Dunăre de către romani, așezarea în patru labe a călușarilor și încercarea mutului de a trece peste ei, prinderea unor fete din public.

Elementele de teatru își fac prezența prin acțiunile mutului: trasează cercul în care vor juca călușarii, îi așază în patru labe, îi sperie pe cei din public, omoară și învie un călușar.

Călușul se practică în perioada Rusaliilor. În tradiția popular rusaliile sau ielele erau considerate creaturi malefice, care luau chip de fete frumoase, apăreau noaptea și vrăjeau bărbații cu dansul și cântecul lor. Ielele îi îmbolnăveau și pe cei care lucrau în zile de sărbătoare. Rolul călușarilor este de a preveni acțiunea ielelor, dar și pentru vindecarea celor luați din căluș.

Grupul este însoțit de lăutari. Muzica și jocul spectaculos, cu trăsături particularizatoare, constituie caracteristici care fac din *Căluș* un complex coregrafic excepțional. Adevărul este că dansul magic al *Călușului* a străbătut istoria românilor neîntrerupt pe fondul credinței în funcția lui apotropaică, în asociere cu o sărbătoare creștină străveche a Rusaliilor și în sensul său magic aidoma misteriiilor eleusine ale Demetrei, ale sărbătorilor dionysiace sau al celor orfic (Cultul Cybelei și simbolul falic la Căluș) larg răspândite în spațiul balcanic, deci și în partea de nord a Bulgariei. „Actele profilactice și de vindecare sunt: jucatul în jurul mesei pe care se află usturoi, pelin și lână (Cercovița); săritul peste omul bolnav întins la pământ (Belene, Cercovița, Hârleț); jucatul în jurul bolnavului (Baical, Hârleț, Milcovița, Cercovița, Belene)”¹. Nimeni nu poate susține în exclusivitate o anumită origine a dansului.

---

¹ Țircomnicu, E., (2014) *Sărbători și obiceiuri. Românii din Bulgaria*, vol. IV, Editura Etnologică, București, , p. 73.

Informațiile despre Căluș sunt ușor diferite de la o localitate la alta. Uneori descrierea făcând-o subiecți care au făcut parte dintre călușari, alții ea vine de la cei care cunosc direct tradiția din viața satului sau din alte surse credibile. Iată de pildă o relație despre *Jurământ*, de la Pietroșani: „Fiecare pune mâna pe steag în timp ce-l leagă Vătafu. Nimeni nu vorbește. Vătaful leagă câteva spice de grâu, căpățâni de usturoi verde și pelin verde. Dacă cade ceva, moare Vătafu. După ce a legat Steagu, Vătafu zice și călușarii odată cu el: «Jurăm să ne legăm să fim cu toții cât ține Călușul, să jucăm în credință, să ascultăm și să nu dosim nimic!» Jurământul nu are un text fix. «Îl închipuie pe loc Vătafu». După ce au pus Jurământul, Stegarul ia Steagul, se face un joc, după care se vine la Vătaf acasă, unde se păstrează Steagu.”²

În comuna Troianul, din județul Teleorman, în ziua de Rusalii, ansamblul de dansuri, „Bujorei de la Troianul”, format din tineri conduși de un instructor și de preotul din comună readuc în fața sătenilor ritualul acestui dans. Mutul are o sabie de lemn, o mască pe față și îmbrăcat în haine negre, care nu vorbește, ci doar scoate niște sunete. Călușarii au costum specific jocului: cămăși cusute, pantaloni albi, încinși cu bete, pălării cu panglici, opinci cu pinteni, ciorapi de lână sau obiele cu clopoței și ciucuri. La mijloc poartă un brâu de lână, pelin și usturoi, pe care apoi le împart celor care au asistat, în mână un băț cu clopoței și ciucuri.

Ca să nu fie văzuți au depus jurământul în pădurea de la marginea satului: „Jurăm să jucăm în credință până la sfârșit, Jurăm, jurăm, jurăm, Hei, hei, iar așa!”, au făcut steagul, o prăjină de alun, pe care au legat o tichie de copil, usturoi verde, ceapă, pelin, spice de grâu și un ștergar-maramă, apoi au plecat spre curtea unui sătean. Înainte de jurământ fiecare călușar s-a prezentat: „Sunt Florin, călușar, nepotul lui Fănel”. Gazda a pregătit curtea și o masă pe care au fost puse: un drob de sare (pentru ca vitele să fie sănătoase), ceapă, poame, un colac împletit, boabe de porumb și grâu (pentru rod bun și bogat), pelin verde (alungă răul și este tămăduitor) și spice de grâu. În curtea gazdei s-au adunat mai multe rude, vecini și copii. Călușarii au venit însoțiți de doi lăutari, au fost primiți de gazdă, nu înainte ca vătaful să ceară permisiunea: „Ne primiți cu călușul?”, „Da, poftiți!” și au început jocul.

Mutul împraștie pelin și usturoi pe locul unde urma jocul (purificarea locului), delimitează spațiul. În timpul jocului mutul face mai multe semne cu sabia, îi corectează pe călușari, îi amuză pe spectatori. Vătaful poartă steagul, tot timpul în poziție verticală și îi îndeamnă pe călușari la joc strigând: „Op șa, șa și iar așa”. El tocmește lăutarii. În timpul jocului unul dintre călușari cade la pământ, mutul îi îndepărtează pe călușari, îl ascultă cu urechea și începe să se roage, se repede apoi la strachina de pe masă, pe care o sparge cu sabia

---

² Stan V. Cristea (2020) *Tradiția Călușului în județul Teleorman. De la ritual la spectacol*, Editura Aius, p. 86.

(se alungă răul). Se întoarce la cel mort, îl ascultă iar cu urechea și cheamă vătaful cu steagul, din care smulge pelin și usturoi și îl atinge cu ele. Sare peste el și îi pune și pe călușari, îl ia apoi de mână și călușarul înviază. Atunci mutul atinge și pe bolnavul care aștepta vindecare, ia copiii în brațe și îi îndeamnă și pe călușari să o facă, apoi comandă o horă, în care se prind și cei prezenți. Călușarii sunt răsplătiți cu bani, pe care mutul îi strânge în căciula sa, ies din curtea gazdei și pleacă prin sat. În aceeași zi au jucat pentru săteni, în trei locuri stabilite din comună.

La sfârșitul săptămânii ceata merge la lacul din sat să „spagă”, sau să „îngroape” călușul. Desfac steagul, sapă o groapă în care pun elementele steagului și masca mutului (care au acumulat energii negative), iar bățul steagului este pus pe apă, apoi călușarii spun în cor: „Să ne vedem sănătoși și la anul să jucăm călușul”.

Tehnica de investigare:

- **Cercetare teoretică** s-a fundamentat prin studierea volumelor: *Tradiția Călușului în județul Teleorman. De la ritual la spectacol* (Stan V Cristea), *Calendar popular românesc* (Gabriela Rusu-Păsărin), *Obiceiuri populare de peste an* (Ion Ghinoiu), *Sărbători și obiceiuri românii din Bulgaria* (Emil Tîrcomnicu), *Flori de gheață* (Gabriela Rusu-Păsărin), *Sărbătorile la români* (Tudor Pamfile).

- **Cercetarea de teren** s-a făcut în comuna Troianul, din județul Teleorman și se axează pe studierea și analiza în detaliu a obiceiului, respondenți: preotul, vătaful, călușarii, sătenii.

- **Observația directă** – am realizat fotografiile și înregistrări audio, care conțin informații interesante și valoroase din punct de vedere etnologic.

- **Interviul** a fost realizat cu următorii respondenți: Ileana Popa – director al Centrului Județean de Conservare și Promovarea Culturii Tradiționale Teleorman, Dincă Marius – preot în comuna Troianul, Floarea Mușat – localnică (85 de ani).

Concluzii

Din mărturiile documentabile considerabile reiese că dansul călușului se practica intens în multe zone ale țării noastre, cu accent pe latura magică, dar și în sudul Dunării. După anul 1989 dansul a fost preluat de formații profesionale, care au inventat mișcări spectaculoase, pentru amuzarea publicului eliminându-le pe cele mitice.

Aceste elemente de identitate culturală în derulare rituală au făcut ca dansul să-și păstreze integral funcțiile în consens cu credințele apotropaice, cu cele terapeutice, dar și cu cele magice privind riscul unor afecțiuni incurabile (*luatul din Căluș*) în cazul că ar fi riscat cineva să lucreze în cele trei zile de tinere riguroasă. În acest context *Călușul* a rezistat oricăror obstacole și a traversat istoria românilor spre a ajunge azi în patrimoniul UNESCO.

Bibliografie

- Ghinoiu, Ion, (1997), *Obiceiuri populare de peste an*, Dicționar; Fundației Culturale Române Publishing House, Buc.
- Marian, Simeon Florea, (1994), *Sărbătorile la români. Studiu etnografic*, Editura Fundației Culturale Române, București
- Niculiță-Voronca, Elena, (1998), *Datinile și credințele poporului român adunate și așezate în ordine mitologică*, Editura Saeculum I.O., București, vol. I, II.
- Olteanu, Antoaneta, (2001), *Calendarele poporului român*, Editura Paideia, București.
- Pamfile, Tudor, (1997), *Sărbătorile la români*, Editura Saeculum, București.
- Rusu-Păsărin, Gabriela, (2006) *Calendar popular românesc*, Scrisul Românesc Publishing House, Craiova.
- Rusu-Păsărin, Gabriela, (2004), *Flori de gheață*, Fundația Scrisul Românesc, Craiova.
- Stan V. Cristea, (2020), *Tradiția Călușului în județul Teleorman. De la ritual la spectacol*, Editura Aius.
- Țîrcomnicu, Emil, (2014), *Sărbători și obiceiuri. Românii din Bulgaria*, vol. IV, Editura Etnologică, București.
- Țîrcomnicu, Emil, (2011), *Sărbători și obiceiuri. Românii din Bulgaria*, vol. II Valea Dunării, Editura Etnologică, București.
- www.culturateleorman.ro – accesat în 10.06.2021.
- www.cultura.ro – accesat în 10.06.202.

ANEXE

